

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

Katedra filozofie

PROTOKOL O HODNOCENÍ PRÁCE

Práce: bakalářská

Posudek: oponenta

Práci hodnotil: PhDr. Jaromír Murgaš, CSc.

Práci předložil(a): Kateřina Zinnerová

Název práce: Vědomí a subjektivní zkušenost. Meditace jako cesta ke změněnému stavu vědomí

1. CÍL PRÁCE (uveďte, do jaké míry byl naplněn):

Cílem práce bylo dle jejího úvodu „poskytnout ucelenější pohled na meditaci a z ní vyplývající změny stavu vědomí“, přičemž „druhotným cílem... je zpřístupnění zdrojů, publikovaných v anglickém jazyce, pomocí překladu vybraných pasáží do českého jazyka a jejich interpretace.“

Autorka oba cíle s výhradami „splnila“ jen do nějaké míry; předložila bakalářskou práci dle mne dosud v neukončené podobě. Také s vyhováním názvu práce mám po studiu obsahu práce určité obtíže, není v práci uspokojivě pokryt, ale spíše jsou v ní zachyceny určité souvislosti údajných „změn vědomí“ a meditací.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.):

Práce je ambiciózní, věnuje se velmi náročnému tématu a pracuje i příležitostně s velmi náročnou literaturou. Bohužel to s ní autorka ne úplně zvládá. Pokud je její uspořádání tématu její, lze je do jisté míry ocenit; mohlo by být tvůrčím a samostatným výkonem. Bohužel k němu ale podle mne chybí pozornější práce s rozdílností zdrojů a koncepcí; provedení pak hodně sráží formální provedení textu, jeho ne dobrá myšlenková a formulační plynulost.

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, přehlednost členění kapitol, kvalita tabulek, grafů a příloh apod.):

Jazykový projev je... rozmanitý. Pominu množství chybně užitých či chybějících čárek ve větách – krom prostých chyb asi často vznikly podle cizojazyčných předloh.

Stylisticky autorčino psaní není příliš dobré. Není nějak primitivní, to určitě ne, spíše často vysoce inteligentní. Ale pro čtení a srozumitelnost sdělení text nemá dobré uspořádání sdělení – „tok“ výkladů není přirozený. Soudím, že je to způsobeno zčásti nezkušeností, ale zejména a často i poplatností (cizojazyčným) zdrojům, z nichž autorka čerpá – viditelně přejímá pořadí částí vět dle nich a ne dle pozornosti ke svému výkladu, který by ona měla předkládat. Navíc jsou v referencích témat nečekané skoky, chybí pak souvislost jak věcná, tak onoho vedení výkladu.

Povšimněme si např. hned na začátku všech výkladů, 9. strana, první odstavec, „skok“ mezi prvními dvěma větami odstavce a jeho zbytek; souvislost tématu není dobře předložena. Podobně není dobrá návaznost prvního a druhého odstavce; a i mezi druhým a třetím mohla být provedena lépe. Podobně „skáče“ první věta na další stránce k dalšímu tématu, přičemž její formulace jednak dále nepodporuje čtení, jednak obsahuje obsahu „zkratku“ (co zde znamená „...s lidskou zkušeností...“? – případně i „náboženskou tradicí“?). „Skákání“ se ale stává častěji – viz např. str. 21, kde je zároveň použit citovaný text namísto vlastního. Další připomínky mám v části 5 posudku. Zde bych jen ještě předběžně poukázal na to, že nedostačivost práce s předlohami a jejich odkazování je také chybou proti teoretickému přístupu.

Bod 4. hodnocení nyní z logiky daného posudku zařadím až za bod 5.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

Jestliže autorka v práci pojednává o pojednáních o vědomí či meditaci i z „Východu“ i ze „Západu“, pak by měla v textech tyto přístupy aspoň rámcově uvádět a sledovat jako odlišné. Takže řeč o „filosofii“ by zde na začátku práce byla upřesněna na „západní filosofii“; nebo autorka jiným oblastem „filosofii“ upírá? A něco jiného jsou pak opravdu současné „výzkumy“ vědomí (a jejich metodologické základy); a i to by měla autorka důsledněji zohledňovat (a uspořádat odtud materiál práce přehledněji, podle východisek pojednání o vědomí a případně meditacích). A znamená to také pracovat kriticky se zdroji: zaujmout nějaké svoje stanovisko (či alespoň kritický odstup), z nějž je možno jejich výpovědi vhodně porovnávat a doplňovat. Bohužel autorka informace z textů do jisté míry nekriticky a bez odstupů „předává“ a skládá do různých částí práce; ani v Závěru

je kriticky neodlišuje. Pozitivní ale je, že přece jen se jistá základní kritičnost uplatňuje tím, co a z jakých dílčích motivů z různých zdrojů svou práci autorka skládá – výběr pasáží celkový smysl hrubé mozaiky dává.

Pracovat kriticky se zdroji ovšem také znamená nepokládat je za stejně odborně rovnocenné. Jsou zde texty přehledové (např. Plháková, str. 10-11), ale také vysoce odborné a specializované (viz autory na str. 22-23) (přitom však zřejmě ne čtené všechny přímo autorkou, nýbrž převzaté z nějakého zdroje); a také zdroje „volnější“; odborné, ale ne vysoce specializované (Goleman aj.).

Příklady nekritičnosti: Hned na str. 10 se např. vyskytuje omyl v referovaném (a přitom zřejmě jen přehledovém!) výkladu Plhákové; omyl, který by absolventka humanistiky měla odhalit: „Substance u Spinozy...“ totiž NENÍ „buď materiální, nebo spirituální povahy“... Správná práce se zdroji také neznamená to, že autorka použije cizí citaci jako svůj text, ač označený jako citaci (str. 10-11, na str. 10 dokonce bezprostředně za sebou; a dále pak příležitostně – uvedl jsem již str. 21).

Podobně citace T. Hřibka na str. 11 je ne příliš smysluplná, vytržena z kontextu; a je jen otázkou navíc, zda její, z mého čtenářského hlediska filosoficky absurdní sdělení, mělo nějaký přijatelný obsah v originálním materiálu.

Následující pasáž (1.2.) je zřejmě podávána podle Plhákové; avšak odkaz je až v posledním řádku; to není dobré, např. již ne-odkázáním prvního, netriviálního sdělení části. Neobratnosti autorčina pře-podávání textu Plhákové jsou pak vidět do poloviny dalšího odstavce.

Výklad na str. 15, neodkazovaný, ale zřejmě opět přebíraný a překládaný z Revonsua, přece jen prozrazuje např. to, že Revonsuo zde pojetí vědomí jako „repräsentace“ odůvodňuje a možná obhájuje (viz str. 15, poslední dva řádky); i to by ale autorka měla zohlednit při přípravě svého vlastního výkladu tématu (nakolik vědomí u něj celkově má být „repräsentací“); ne jen některé vytržené myšlenky zreprodukovat bez komentáře a vyložené souvislosti.

Do užití vlastních překladů z angličtiny (vlastních? – nikde přímo neuvedeno, lze to ale předpokládat dle Úvodu) překladů přechází autorka na str. 12; resp. do přeložených „citací“ detailnějších pokusů o vymezení vědomí a případně změněného stavu vědomí. Ale jednak text opět není fluentní; a jednak i zde nastupují i problémy s výrazy, zejména přeloženými z angličtiny. Tak ta část „vědomí“, která je „přístupová“, se dále nečekaně mění na „reflexní“; a přitom ale by autorka měla zřejmě přeložit „reflexivní“ či „reflektující“ (str. 13). Na další stránce asi „povinný“ bude spíše „nutný“; ale větu by bylo lepší přeložit i tak stylisticky lépe. Stejně, jako ty další – viz str. 14. Ne dobrý překlad a s tím občas „vpadnutí“ nevysvětleného výrazu, kromě nejasného a ne fluentního „výkladu“ – vlastně jen neobratného překladu - se pak děje častěji, zejména pak od str. 24 prakticky až do konce stati BP, str. 33. - !!

Dochází přitom i podávání netriviálních informací zdánlivě zcela bez odkazů – viz např. str. 23-24, ale i jinde; odkaz je pak uveden na konci příslušné části stati či odstavce, ale jednak ani nevíme, co autorka skutečně převzala a co si nějak a jak upravila, jednak je to pro odbornou práci a její sledovatelnost a odbornost nepřijatelné – text je takto překládán, jako by jej napsala sama autorka (což snad ani nechtěla „předstírat“). Se složitým odborným textem se musí také pracovat velmi pozorně, protože k změně smyslu dojde velmi snadno. To vidím jako pravděpodobný problém od str. 23.

Takže str. 23-24: netriviální informace o meditacích v meditačních praxích bez jakýchkoli odkazů; na dalších stránkách dosti složité odborné informace sice s odkazy, ale s nejasným smyslem, s nevysvětlenými pojmy a souvislostmi – viz spec. na str. 26 (co jsou „primární zrakové oblasti“ – Totéž, co „rané vizuální oblasti“?)

Jak souvisí první a druhá věta na str. 26?? „Výzkumné studie uvádějí silné překryvání aktivace vyšších vizuálních obrazů při meditaci. Oproti tomu aktivace mozku v primárních zrakových oblastech sledují, jak se zdá, stejné vizuální vzory, avšak liší se jejich intenzitou – vizuální obrazy mají slabší intenzitu.“ – Tedy: „jak „oproti tomu“?? – A co je pak zase najednou za větu (nevysvětleného, neznámého obsahu) na konci následujícího zde výkladu (začínám koncem předchozí věty, výše citované; a má otázka směřuje na smysl věty na konci nyní citované pasáže: „...slabší intenzitu. Mohlo by to být způsobeno anatomickou blízkostí a také neurálními spoji mezi vizuálními oblastmi vyšší zrakové kůry a oblastmi středního temporálního laloku, které zakódují vzpomínky včetně vzpomínek na obrazy. Avšak, větší jasnost a živost obrazů byla spojena s aktivací zrakových oblastí V1 a V2, prokázáno ve výzkumu Cuia a kol. (2007, s. 474-478).“ – Co a odkud to tady je??

A, mimochodem, nemělo by být namísto „a také“ ve spojení vět spíše „a spolu s tím“ - ?
Ještě ad „nevysvětlené pojmy“ ...: „původní (nedotčené) vědomí“ – str. 33 je co? (pomímám přitom další překlad zřejmě téhož, psaný jako „nedotknutelné“ - tamtéž).

V překladu se objevila i chyba poněkud „otrocky“ překládající „Zde jsou“ – str. 33.

Nebudu příliš psát o kritičtějším přístupu k předloženým myšlenkám. Ale, např.: V práci je použití Revonsua a kol. zřejmě vytrženo z jeho kontextu; ale i tak by podle předložených střípků mohl být fakticky dosti problematickým zdrojem. Neboť vědomí pojaté jako „repräsentace“ je (ač zde není pojem vlastně specifikován) pravděpodobně velmi reduktivní a pro určení vědomí nepodstatné. „Repräsentace světa“ a jí odpovídající způsob myšlení je už po Humovi problém, natož po dalších autorech (zmínil bych alespoň Nietzscheho, Husserla a Heideggera, případně Buberu a Levinase); ale stejně zřejmě potřebuje ještě nějakého „homunkula“ (který ovšem problém jen dále cyklí); sama si nevystačí. Ostatně je, takto pojaté, i vědomí jako repräsentace v dílčím rozporu s dalším autorčiným motivem „meditace“, zejména té zaměřené na „lepší psychologický blahobyt“ (str. 16). Navíc je předem, ostatně spolu s pojetím „změněného stavu vědomí“ charakterizováno mylnou představou „správné“ či „zkreslující“ repräsentace. Ta ale přece ani neladí s tím, o čem mají pojednávat meditační praktiky a jejich efekty pro účastníky! Také samotný „představující“ přístup k vědomí nemůže být vyhovující; je to, řečeno Nietzscheho slovy, „přeskok do zcela jiné sféry“; a navíc i z interiority do exteriority. Dá se tak v předem tušené omezenosti pracovat s vědomě omezenými dílčími modely; tot' vše.

– Autorka sama sice možná kritiku nemůže podat, avšak měla by být v práci s myšlenkami zdrojů prostě opatrnější; a ne jen nějaké jejich myšlenky přejímat a naskládat do jednoho toku výkladu.

Způsob práce, kdy jen bez vedení vlastního výkladu autorkou a bez odstupe překládající něco, byť snad podstatného, ze obsahu předloh, podle mne skoro vůbec nevyhovuje požadavkům na kvalifikační odbornou práci. Něco takového snad může dělat již kvalifikovaný autor (podle mne a mých filosofických soupeřníků i vzorů často ani ten), ne ten teprve kvalifikující se.

Nezaregistroval jsem někde, že by se o „změněném“ vědomí někde psalo také např. jako o „rozšířeném“. Přitom to je také důležitý motiv, který se vyskytuje nejen při některých meditacích. Já sám jsem „rozšířené vědomí“ zažil, a to nikoli v meditacích. Realita při něm nebyla „zkreslena“, ale doplněna, a já sám jsem fungoval lépe, než obvykle, a to v kontaktních akcích i v paměťových charakteristikách; nepřipravil jsem si to ale jako „průkazný experiment“, takže to v rámci vědy ne„dokáži“.

K problémům termínu a obsahu „změněného vědomí“ se v současné době věnuje řada prací v rámci českého Národního ústavu duševního zdraví (NUDZ). Tam se také píše o tom, že termín „změněné vědomí“ je termín nevhodný (tuším v práci prof. J. Horáčka). Stálo by za to si něco zjistit i o pojetí věci dle prací NUDZ.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.):

Oceňuji opravdu vysoce volbu tématu, neboť je pokládám nejen za „prostě přínosné“, ale i „zvláště důležité“. Vysoce oceňuji, že se do této nesnadné, opravdu náročné práce autorka pustila; a dokonce i jistou opravdu netriviální úroveň provedení práce. Oceňuji i práci, kterou asi s překlady autorka měla, i když je nechvám. Ale to vše nejen nic nemění na tom, že si myslím, že téma by si zasloužilo zpracovat pečlivěji a kvalifikovaněji. Dokonce právě z hlediska zřejmého zájmu autorky o ně – a i potřeb veřejnosti ohledně tohoto tématu – by bylo nutné jej zpracovat kvalifikovaněji!! Moje kritika mě mrzí v tom, že si opravdu autorčina zaměření cením. Ale i:

Autorka by se měla vylepšit v tom, jak správně pracovat s literaturou, a to s odstupem a základní kritičností, nebo alespoň s větší pozorností pro to, co a jak má být v *JEJÍM VÝKLADU*, v *JEJÍ BP* uvedeno. Měla by i upravit překlady. Měla by si ujasnit, co ze zpracovaných materiálů jde (či nejde) jak dohromady, jak se pojetí liší; a měla by celkový postup výkladu zpřehlednit. Na jednu stranu velmi oceňuji, co zde k problému vědomí a meditace autorka „vytáhla“ z různých zdrojů; na druhou ale v BP není pohled ani „ucelený“, ani vlastně přehledný. I kvůli časté nevyjasněnosti pojmů a terminologie, i kvůli slabosti uspořádání (s proměnlivostí zpracovávaných materiálů), i kvůli stylistice výkladu i překladu. Jak bylo s odkazem na hodně stran ukázáno, autorka je ve větách bohužel relativně často nedobře závislá na předlohách a má problém dobře překlady český formulovat. Věřím ale, že jen z nedostatku času.

Podle mne by vůbec nejlepší tak bylo ještě celý materiál znovu a přesněji promyslet, doplnit, sjednotit a uspořádat z nějakého východiska, a pak přepsat do smysluplnější i česky uspokojivější podoby. Práce je zatím spíše hrubým polotovarem, který by dobroušeni mohl být šperkem.

Autorka se ujala těžké věci a udělala na ní v rámci svého kombinovaného studia hodně dobré práce, včetně užití cizojazyčných zdrojů. Nechci proto, aby se autorka mohla cítit nějak „potrestána“ za to, že cesta je dlouhá a stávající výsledek by potřeboval ještě dotáhnout. Netrvám proto na přepracování práce, ačkoliv práce se zdroji a také nedopracovanosti mne u dobré studentky bolí ...a také nebudou dělat dobrou reklamu v knihovně. Autorce samotné přeji hodně zdarů, pokud bude v tématu nějak pokračovat.

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (výborně, velmi dobře, dobře, nevyhověl):

Bohužel jako finální bakalářská práce tato práce doplácí na svou náročnost a je provedením na maximálně hodnocení **dobrá**.

Datum: 24-26.5. 2019

Podpis:

